

Soutěž v pozorování ptáků

Úsměvy a extrémní birdwatchingu

ROBERT DOLEŽAL

Ing. Robert Doležal (*1969) vystudoval Mendelovu zemědělskou a lesnickou univerzitu. Na brněnském pracovišti Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů působí v Informačním datovém centru, kde se zabývá zejména geografickými informačními systémy (GIS). Ornitologii se věnuje od roku 1983. Založil webový portál věnovaný birdwatchingu – www.dodinat.ic.cz.

Kdo z nás se alespoň jednou nepochlubil tím, že pozoroval dejme tomu mimořádný počet jedinců vzácného ptačího druhu? S nadsázkou je i většina ornitologických článků vítězným tanečkem na téma „kdo víc“ a „kdo dřív“. Proto nás nepřekvapí ani existence soutěže v pozorování ptáků (*birdwatchingu*) na mezinárodní úrovni.

Američtí i britští rekordmani

Birdwatching se rozšířil zejména v USA, počet tamních *birdwatcherů* se blíží 50 milionům. Cílem soutěže v pozorování ptactva je „nashírat“ co největší počet druhů za vymezený čas ve vymezené oblasti. Každý soutěžící má svůj *bird list* (výčet pozorovaných druhů), eventuálně *life list* (seznam všech druhů pozorovaných za život).

Různé kategorie mají své rekordmany. Například Jim a Susan Hengelveldovi z Indiany stojí v čele kategorie zvané *Backyard Lifelist*. Na své zahrádce v Bloomingtonu

pozorovali během svého života už 249 druhů. První místo kategorie *Garden Bird Feeder List* si udržuje Brit S. Warrillow s počtem 72 druhů spatřených na vlastním krmítku. V kategorii *Species Nesting in Backyard* vede Sean Fitzgerald z amerického Walworthu s počtem 45 druhů, které na jeho zahrádce zahnízdily.¹ Soutěžící všech těchto kategorií přemýšlejí, čím by na svoji zahrádku přilákali další vytoužené ptáky. Zvětšit bazének? Vysadit ovocné stromy? Naplnit krmítka něčím opravdu speciálním?

Velký rok a velký den

Proslulou formou soutěživého pozorování ptáků je *big year* (velký rok), který má zajímavý původ. V roce 1953 se pustil americký ornitolog Roger Tory Peterson s kolegou Jamesem Fisherem na výpravu po Severní Americe, dlouhou 30 000 mil. Peterson pak o té cestě napsal knihu,² v níž zmiňuje, že seznam druhů, které pozorovali v roce 1953,

končí číslem 572. Tak se zrodila neformální soutěž s pevnými pravidly, v níž američtí „birdeři“ porovnávají své úspěchy s Petersonem.

V roce 1956 zvýšil laťku pětadvacetiletý Angličan Stuart Keith, který se vydal v Petersonových stopách a nasbíral za rok 598 druhů. Jeho rekord nebyl překonán 15 let. Až v roce 1971 se vydal na „velkou cestu“ osmnáctiletý student Ted Parker, který našel za rok 626 druhů. Na další rekord se čekalo 17 let. Roku 1998 se do pronásledování ptáků pustili tři birdeři – Sandy Komito, Al Levantin a Greg Miller. Vyhrál Komito se 721 druhy, které ke konci roku ještě zvýšil na 745. Přály mu totiž okolnosti. Svůj „velký rok“ měl tehdy i klimatický fenomén El Niño, který „zavál“ do Severní Ameriky druhy, které se tam jinak nevyskytují.³ Od těch dob se na cestu po Severní Americe vydává nějaký nadšenec snad každoročně. Pronásledování ptačích druhů věnuje nemalé finance, a hlavně veškerý čas. Mnohdy za jediným ptákem putuje od Pacifiku po Atlantik, jen aby jej mohl přidat do svého seznamu.

Obdobnou soutěží je *big day*, týmy nadšenců se snaží spatřit co nejvíce druhů během 24 hodin. Soutěže se vyhlašují v rámci okresů, států, popř. větších oblastí (někde se rozlišují kategorie s použitím motorových a bezmotorových dopravních prostředků). Týmy se řídí podle itinerářů s mezisoučty pozorovaných druhů, které jim napovědí, v kolik hodin by měli dosáhnout určitého počtu, aby překonali starý rekord. V posledních letech používají soutěžící i malá sportovní letadla.

Posedlost a terapie v jednom

Soutěž může mít i podobu hraničící s posedlostí, kdy člověk pro rozšíření svého seznamu udělá vše, obětuje veškeré finance i veškerý čas. Před deseti nebo patnácti lety byla na světě jen hrstka *big listers*, jejichž *life list* měl

přes 7000 položek. Možnosti se od těch dob změnily. Změnila se i délka seznamů, jsou delší a bohatší. V čele extrémních birdwatcherů je Tom Gullick, jehož seznam má nyní 8663 položek. Hned za ním (8400 položek) je Phoebe Snetsingerová, jediná žena v první padesátce „listerů“.

Narodila se r. 1931 v Illinois. Po svém otci, reklamním magnátovi, zdědila menší jmění, které využívala k financování svých výprav za ptactvem. V roce 1981 jí lékaři diagnostikovali poslední stadium rakoviny kůže, dávali jí maximálně rok života. Smířila se s osudem a vydala se za ptáky na Aljašku. Když se vrátila, ukázalo se, že se rozvoj nemoci zastavil. Se vši vervou se tedy pustila do dalších výprav. Často se vydávala do odlehlých a nebezpečných oblastí jen proto, aby stihla vidět co nejvíce druhů. Na každou výpravu (a bylo jich ještě mnoho) se pečlivě připravovala, vedla podrobné záznamy s nákreby.

V roce 1999 se zúčastnila expedice na Madagaskar. Dodávka, v níž jela s dalšími „birdeři“, měla nehodu, při které zahynul jediný člověk – Phoebe. Posledním druhem, který viděla, byla vanga červenoramenná (*Caliclicus rufocarpalis*), popsána dva roky předtím jako nový druh. Ve svých pamětech Snetsingerová popsala, jak jí její záliba pomáhala zvládat zákeřnou chorobu. V době svého úmrtí byla člověkem, který viděl nejvíce ptačích druhů.⁴ Dnes je na druhém místě za T. Gullickem. Třetí příčku obsadil Brit Jon Hornbuckle (8296 druhů). Dosud jen sedm lidí spatřilo více než 8000 druhů, čtrnáct lidí přesáhlo hranici 7000 a 32 lidí hranici 6000 druhů. Není bez zajímavosti, že mezi první padesátkou je 23 Britů a 12 Američanů, tedy představitelů zemí s tradicí v birdwatchingu, a jen jediný představitel zemí bývalého východního bloku – János Oláh Jr. z Maďarska.⁵

Jak upozorovat co nejvíce druhů?

Existují desítky cestovních kanceláří specializujících se na birdwatchery. Čelní pozice *listerů* se rekrutují z průvodců cestovek nebo ze zámožných amatérů, kterým finance ani čas nedělají vrásky. Zkušený průvodce je dopraví do nejdlehlých koutků naší planety a tam už jen odškrtaávají další a další druhy. Přesto je taková honba určena jen skutečným nadšencům. Většinou se vstává ve tři ráno a ptáci se hledají asi do deseti hodin, odpoledne totéž trvá až do setmění. Tehdy přichází čas rekapitulace. A další den znovu a stále dokola. To vše třeba v podmínkách vlhkého deštěného pralesa.

Stejně bizarní jako život těchto lidí je počet finančních nákladů na jeden druh (*cost per bird*). Nejeftivnější jsou vždy první návštěvy určitých zemí, kdy se dá nasbírat nejvíce druhů s nejmenšími náklady, a nejhůře vycházejí opakované návštěvy, jimž se v žargonu říká *dočišťování*.

S nevolí sledují tito podivíni každou změnu v systematice ptačích druhů, která by se mohla projevit změnami počtů v jejich seznamech. V případě, že u některých poddru-

1) www.surfbirds.com.

2) A později také dokumentární film *Wild America*.

3) Severní Amerika má jen 675 původních druhů.

4) en.wikipedia.org.

5) www.surfbirds.com.

6) Pečlivě vykreslený portrét jednoho z *big listerů* včetně mnoha detailů ze života této komunity najdeme v knize D. Koeppla (viz literaturu). Autor popisuje život svého otce, kterému se v důsledku „ptačí obsese“ rozpadla rodina, a posléze obětoval i kariéru lékaře.

7) V návaznosti na čtvrtý ročník Austrian BirdRace.

8) www.bird.at.

hů hrozí změna na samostatné druhy třeba v důsledku rozdílného areálu výskytu, snaží se na svých cestách navštívit všechny tyto oblasti, aby se později nestalo, že by některý nově vzniklý druh neměli podchycený.⁶

K úsměvným stránkám soutěží patří *Share List* – kategorie, která má vyjadřovat míru harmonie mezi partnery (počet druhů pozorovaných společně). První příčka náleží Stevu Holmesovi a Marion Barlow z Velké Británie, kteří spolu pozorovali už 3039 druhů.

Jak dlouhý je váš seznam?

Zasoutěžit si ostatně lze i ve středoevropských podmínkách. Letos proběhl⁷ prv-

ní ročník Centrope BirdRace, kterého se zúčastnily týmy z Rakouska, České a Slovenské republiky. Na předem vymezené ploše se mohli účastníci pohybovat jen pěšky a na kole. Během 24 hodin pozoroval vítězný tým 116 druhů, přičemž celkově bylo zaznamenáno 149 druhů ptáků.⁸

Řekl bych, že tato evropská forma soutěžního birdwatchingu je pro nás nejpřijatelnější. Čtyřicet hodin, které věnujeme svému koníčku, nás nebude stát téměř nic, zato získáme mnohem víc než pouhý výčet druhů. Jeden ornitolog mi vyprávěl, jak v jihovýchodní Asii potkal ženu s dalekohledem v doprovodu domorodého průvodce. Její první otázka zněla: „Jak dlouhý je tvůj seznam ptáků?“ Byla jednou z těch, kteří sbírají druhy do seznamů a ptáky si nechávají určovat průvodci. Rád se občas vydávám do jiných států či kontinentů, ale hlavní význam pro mě mají ptáci, ne jejich počty. ∞

K DALŠÍMU ČTENÍ

Kaufman K.: *Kingbird Highway: The Biggest Year in the Life of an Extreme Birder*, Houghton Mifflin, 2006

Koepfel D.: *To See Every Bird on Earth*, Plume, 2006

Obmascik M.: *The Big Year: A Tale of Man, Nature, and Fowl Obsession*, Free Press, 2005

Peterson R. T.: *Wild America: The Record of a 30,000 Mile Journey Around the Continent by a Distinguished Naturalist and His British Coleague*, Mariner Books, 1997

Snetsinger P.: *Birding On Borrowed Time*, American Birding Association, 2003